

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE, PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA PEDAGOGIKY

POŽADAVKY KE STÁTNÍ ZÁVĚREČNÉ ZKOUŠCE Z PEDAGOGIKY

Studijní obor: PEDAGOGIKA – bakalářské studium

Státní bakalářská zkouška z pedagogiky má výrazně syntetizující charakter. Student má prokázat, že si osvojil učivo ze základních studijních předmětů, které v průběhu tříletého studia absolvoval. Má se orientovat v systému pedagogických disciplin tak, aby osvědčil dovednost odborně analyzovat a řešit pedagogické problémy, reflektovat je s využitím poznatků filozofie, sociologie, psychologie, etiky apod. Osvojené vědomosti, dovednosti a zformované postoje má být připraven užít v praktické činnosti při realizování volnočasových aktivit, v elementárních formách pedagogického výzkumu a při svém dalším studiu v navazujícím magisterském programu.

Tematické okruhy vycházejí pouze z povinných předmětů. Jsou rozděleny do dvou souborů podle svého teoretického nebo aplikačního charakteru. Pro samotnou SZZ budou vytvořeny dvojice tak, aby v nich byly vždy zastoupeny tematické okruhy z obou souborů.

Předpokládá se studentova dobrá orientace v odborné pedagogické literatuře vztahující se k tematickým oblastem studijního plánu. Ke zkoušce student předloží písemně **seznam minimálně deseti prostudovaných publikací**. Při výběru literatury mohou studenti vycházet z příloženého seznamu literatury, z literatury zadávané vyučujícími jednotlivých disciplin, nebo z literatury, kterou si v rámci studia samostatně vyhledali.

Blok A

1. Zdroje pedagogických informací, institucionální základna pedagogiky (tvorba pedagogických poznatků, pedagogické knihovny a databáze, periodická a neperiodická literatura, organizace a instituce vytvářející vědeckou bázi pedagogické vědy).

2. Disciplíny pedagogiky, hraniční a spolupracující vědy (různé přístupy ke klasifikaci pedagogických disciplín, horizontální a vertikální členění pedagogiky, příklady disciplín a subdisciplín s různou mírou samostatnosti).

3. Výchova a vzdělávání jako základní pedagogické kategorie (definice pojmů výchova a vzdělávání, vymezení jejich vzájemného vztahu, vztah výchovy a socializace).

4. Vzdělávací soustava ČR, klasifikace vzdělávání ISCED (charakteristika vzdělávací soustavy, příklady institucí, které v ČR představují jednotlivé úrovně, příčiny vzniku systému ISCED a jeho využití).

- 5. Antická filozofická tradice a její vliv na pedagogické myšlení** (Sokrates, Platon, Aristoteles, Seneca, Quintilianus).
- 6. Humanismus a osvícenství a jejich vliv na evropskou kulturu, výchovu a vzdělávání** (charakteristika období humanismu a osvícenství, významné osobnosti renesanční pedagogiky, pedagogika období reformace a protireformace).
- 7. Školství a pedagogika v českých zemích od konce 18. století do současnosti** (hlavní školské reformy, významné osobnosti pedagogické teorie 18., 19. a 20. století).
- 8. Filozofický a vědecký pohled na fenomén výchovy** (různé přístupy k vymezení výchovy, filozofie výchovy a její význam pro pedagogickou teorii a praxi, nejvýznamnější představitelé filozofie výchovy).
- 9. Postavení dítěte ve společnosti** (proměny postavení dítěte ve společnosti v historii, pojetí dítěte v teorii a praxi výchovy 19. a 20. století).
- 10. Etická dilemata výchovy, profesionální reflexe pedagogické práce** (možnosti a meze výchovy, moc vychovávajícího, odpovědnost vychovávajícího, dilematické situace v práci učitele a vychovatele).
- 11. Osobnost člověka jako předmět psychologie** (charakteristika osobnosti, vybrané teorie a přístupy k osobnosti v současné psychologii).
- 12. Základní vlastnosti osobnosti** (temperament, charakter, schopnosti, inteligence – význam těchto kategorií pro pedagogickou praxi).
- 13. Jednotlivé etapy životní cesty člověka a jejich vývojové úkoly** (charakteristika dětství, dospělosti a stáří z pohledu ontogenetické psychologie).
- 14. Variabilita a patologie psychického vývoje** (normalita osobnosti, odchylky od normy a nejčastější psychické poruchy, jejich příčiny a projevy).
- 15. Dětská práva** (pojem práva, práva dítěte, jejich vývoj, národní a mezinárodní kodifikace).
- 16. Multikulturní společnost a její reflexe v interkulturním vzdělávání** (vymezení současné multikulturní společnosti a interkulturního vzdělávání v českém a evropském kontextu).
- 17. Paradigmata a směry současné sociologie, vybrané teorie a jejich představitelé** (teorie kulturního kapitálu, jazykového deficitu, odškolnění).
- 18. Vymezení sociologie výchovy, hlavní témata a problémy** (předmět sociologie výchovy, aktuální témata, význam sociologických poznatků pro pedagogickou teorii a praxi).
- 19. Pedagogicko-psychologická diagnostika** (obsah pedagogicko-psychologické diagnostiky, nástroje pedagogicko-psychologické diagnostiky, možnosti uplatnění).
- 20. Sociální psychologie, její obsah a cíle** (vymezení současné sociální psychologie, přínos sociálněpsychologických poznatků pro pedagogiku a pedagogickou praxi).

21. Sociální pedagogika, vliv prostředí na výchovu člověka (vymezení sociální pedagogiky, vazby sociální pedagogiky na další sociálněvědní disciplíny, pedagogický pohled na prostředí).

22. Speciální pedagogika, její subdisciplíny a místo v systému pedagogických věd (charakteristika speciální pedagogiky, přehled „pedií“ a jejich náplň a význam, spolupráce s jinými disciplínami).

23. Předškolní pedagogika, cíle předškolní výchovy a vzdělávání (předškolní pedagogika jako obor, specifika předškolní výchovy a její význam pro harmonický rozvoj osobnosti dítěte).

24. Správa a řízení ve školství, základní školská legislativa (charakteristika školského managementu, státní správa a samospráva ve školství, nejdůležitější školské předpisy).

25. Pedagogika volného času, interdisciplinární pohled na fenomén volného času (vymezení pedagogiky volného času a její vztah k ostatním pedagogickým disciplínám, volný čas jako sociologická a pedagogická kategorie, pedagogické ovlivňování volného času).

Blok B

1. Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (vymezení, možné příčiny, typické projevy, intervence).

2. Práva dítěte v každodenní práci školy a školského zařízení (formální úprava dětských práv, možnosti školy při zvyšování právního vědomí dětí, spolupráce školy s institucemi a organizacemi při podpoře práv dětí).

3. Problematika výchovy a vzdělávání příslušníků etnických menšin (etnické menšiny na území ČR, specifika vzdělávání příslušníků etnických menšin).

4. Multikulturní výchova v praxi školy a školského zařízení (multikulturní výchova v kurikulárních dokumentech školy, příklady aktivit na podporu multikulturního porozumění).

5. Pomáhající profese (základní charakteristika a příklady pomáhajících profesí, nároky a předpoklady, možná rizika a jejich prevence).

6. Specifické poruchy učení a chování v současné škole (typologie poruch učení a chování, práce s dětmi s poruchami učení a chování).

7. Problematika integrace žáků s různým typem postižení do běžných škol (pojem integrace a inkluze, možnosti a meze integrace, rizika integrace).

8. Podpůrné systémy ve školství (charakteristika podpůrné struktury vzdělávání, instituce pedagogicko-psychologického poradenství, ostatní instituce a služby pro školy).

- 9. Dospělý člověk s postižením a jeho integrace do společnosti** (specifika zdravotního postižení v dospělém věku, možnosti pedagogické pomoci, instituce poskytující pomoc osobám s různými typy postižení).
- 10. Šikana a mobbing** (charakteristika šikany, současné preventivní a intervenční přístupy, nejčastější chyby a rizika při řešení šikany v dětském kolektivu).
- 11. Prevence závislostí u dětí a mládeže** (charakteristika závislostí a jejich typologie, zásady preventivního přístupu v praxi školy a školského zařízení, organizace a instituce působící v oblasti prevence závislostí).
- 12. Prevence dětské kriminality a delikvence** (vymezení pojmů kriminalita a delikvence, zásady preventivního přístupu v praxi školy a školského zařízení, organizace a instituce působící v oblasti prevence kriminality).
- 13. Zdraví člověka a jeho determinanty** (současné pojetí zdraví a jeho dimenze, vnitřní a vnější determinanty zdraví a možnosti jejich ovlivňování).
- 14. Problematika prevence poruch zdraví** (tři roviny zdravotní prevence, prevence specifická a nespecifická, možnosti zdravotní prevence ve škole a školském zařízení).
- 15. Zdravý životní styl a strategie jeho systematické podpory** (prvky životního stylu, nejdůležitější zdravotní rizika v současné populaci).
- 16. Mezilidská komunikace** (druhy komunikace, základní premisy, poruchy komunikace, význam správné komunikace v pedagogickém vztahu).
- 17. Sociální percepce a interpersonální percepce** (osobnostní konstrukty, postoje a stereotypy ve vnímání druhých osob).
- 18. Přípravenost dítěte pro školní docházku** (složky školní připravenosti dítěte a jejich diagnostika, rizika předčasného, příp. pozdního zařazení dítěte do školy).
- 19. Význam herních aktivit pro rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku** (hra jako specifická činnost dítěte, typologie herních aktivit v předškolním věku, požadavky na dětskou hračku).
- 20. Supervize v pedagogické práci, prevence syndromu vyhoření** (principy a význam odborné supervize, možné příčiny a projevy syndromu vyhoření u pedagogických pracovníků, možnosti jeho prevence a řešení).
- 21. Pedagogičtí pracovníci** (současné legislativní vymezení, kvalifikační požadavky a náplň práce jednotlivých kategorií pedagogických pracovníků).
- 22. Výchova mimo vyučování** (vymezení pojmu, zásady a požadavky výchovy mimo vyučování, její obsah; odpočinkové a rekreační činnosti, sebeobslužné a veřejně prospěšné činnosti, příprava na vyučování).

23. Zájmové činnosti (funkce, dělení zájmů, zájmové činnosti společenskovední, pracovně technické, přírodovědné, esteticko-výchovné, tělovýchovné, sportovní a turistické; organizační formy zájmových činností).

24. Subjekty nabízející volnočasové aktivity (školní družina, školní klub, dům dětí a mládeže, nízkoprahová zařízení, občanská sdružení).

25. Volný čas dětí a mládeže (současné trendy v trávení a organizaci volného času, pedagogické ovlivňování volného času, výukomy v oblasti volného času dětí a mládeže).

Seznam doporučené literatury

ANTIER, E. *Agresivita dětí*. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-808-2.

BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha : ISV, 2003. ISBN 80-86642-08-9.

BENDL, S. *Školní kázeň: metody a strategie*. Praha : ISV, 2001. ISBN 80-85866-80-3.

ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Grada, 2007. 978-80-7367-273-7.

FAY, B. *Současná filosofie sociálních věd: multikulturní přístup*. Praha : SLON, 2002. ISBN 80-86429-10-5.

HADJ MOUSSOVÁ, Z.; DUPLINSKÝ, J. a kol. *Diagnostika. Pedagogicko-psychologické poradenství II*. Praha: PedF UK, 2002.

HADJ-MOUSSOVÁ, Z. *Sociální psychologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze-
Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7290-118-4.

HADJ-MOUSSOVÁ, Z. *Pedagogická psychologie pro vychovatele*. Praha: Univerzita
Karlova v Praze-Pedagogická fakulta, 2006. ISBN 80-7290-243-1.

HAJNÝ, M. *O rodičích, dětech a drogách*. Praha : Grada, 2001. ISBN 80-247-0135-9.

HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002, 176 s. ISBN 80-7178-635-7.

HELLER, J. a kol. *Závislost známá neznámá*. Praha : Grada, 1996. ISBN 80-7169-277-8.

HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1168-3.

HOFBAUER, B. *Děti mládež a volný čas*. Praha: Grada, 2004. 80-7178-927-5.

CHVÁTALOVÁ, H. *Jak se žije dětem s postižením*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-013-5.

JEDLIČKA, R.; KOŤA, J. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. Praha : Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-555-8.

KASPER, T.; KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978- 80- 247-4.

- KNOTOVÁ, D., PROKOP, J., ŠVEC, V. (Eds) *Výchova v kontextu sociálních proměn*. Brno: Konvoj, 2004.
- KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha : Portál, 2001. ISBN 807178-585-7.
- KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7367-014-3.
- KOVALIKOVÁ, S. *Integrovaná tematická výuka*. Kroměříž : Spirála, 1995. ISBN 80-901873-0-7.
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. 978-80-7367-383-3.
- KRAUS, B. a kol. *Člověk – prostředí – výchova*. Brno : Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- LANGMAIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006. 80-247-1284-9.
- MAŇÁK, J., PROKOP, J., SOLFRONK, J. (ed.) *Kapitoly ze sociální pedagogiky a psychologie*. Brno: Paido, 1998.
- MASTILIAKOVÁ, D. *Holistické přístupy v péči o zdraví*. Brno : Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, 1999. ISBN 80-7013-277-9.
- MATOUŠEK, O. a KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Grada, 2003. ISBN 80-7178-771-X.
- MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. Praha : Slon, 1999. ISBN 80-85850-76-1.
- MEZŘICKÝ, V. *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*. Praha: Grada, 2005. 80-7367-003-8.
- MIKULÁŠTÍK, M. *Komunikační dovednosti v praxi*. Praha : Grada, 2003 ISBN 80-347-0650-04.
- MOŽNÝ, I. *Česká společnost*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1.
- NĚMEC, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: 2002. ISBN 80-7315-012-3.
- ONDRÁČKOVÁ, J. *Co je Úmluva o právech dítěte?* Praha : Český helsinský výbor, 2001. 80-86436-07-1.
- OPRAVILOVÁ, E. *Předškolní výchova I. a II.* Liberec : TU, 2002, 2003.
- OPRAVILOVÁ, E.; GEBHARTOVÁ, V. *Rok v mateřské škole*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-847-3.
- PÁVKOVÁ, J. A KOL. *Pedagogika volného času*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.
- PELCOVÁ, N. *Vzorce lidství. Filosofie o člověku a výchově*. Praha : Institut sociálních vztahů, 2001. ISBN 80-85866-64-1.

PELIKÁN, J. *Hledání těžiště výchovy*. Praha : Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-12-65-2.

PINDEŠOVÁ, E. *Umění komunikace – znak profesionální kompetence: sociálně psychologický výcvik – manuál k metodice výcviku*. Brno: 2002. ISBN 80-86568-14-8.

POKORNÁ, V. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-570-9.

PRÁŠILOVÁ, M. *Vybrané kapitoly ze školského managementu pro pedagogické pracovníky*. Olomouc : Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-1415-5.

PROKEŠOVÁ, M. *Filosofie výchovy*. Ostrava : PedF OU, 2004. ISBN 80-7042-693-4.

PROKOP, J. *Sociologie výchovy a školy*. Liberec: PedF Technické univerzity, 2001, 96 s. ISBN 80-7083-535-4.

PROKOP, J. *Školní socializace*. Liberec : Technická univerzita, 2001. ISBN 80-7083-536-2.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-047-X.

PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky: Úvod do studia oboru*. Praha : Portál, 2006. ISBN 80-7178-944-5.

PRUCHA, J. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Praha : Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2.

ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1174-4.

SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha : Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.

SEMRÁDOVÁ, I. *Etika*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2005. ISBN 80-7041-403-0.

SKALKOVÁ, J. *Pedagogika a výzvy nové doby*. Brno : Paido, 2004. ISBN 80-7315-060-3.

SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3.

ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.

ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha : Portál, 1998. ISBN 978-80-7367-182-2.

ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Právní manuál pro sociálně právní ochranu dětí*. Praha : Linde, 2005. ISBN 80-86131-61-0.

ŠTVERÁK, V.; ČADSKÁ, M. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha : Karolinum, 2007. ISBN 978-80-7184-797-7.

ŠUBRT, J. *Postavy a problémy soudobé teoretické sociologie: Sociologické teorie druhé poloviny 20. století*. Praha : 2001. ISBN 80-85866-77-3.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VALENTA, J. *Dramatická výchova a sociálně psychologický výcvik*. Praha: ISV, 1999. ISBN 80-85866-40-4.

VALIŠOVÁ, A. a kol. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha : Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-624-4.

ZELINOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální program*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-326-0.